

Jaarverslag van de Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Weer- en Sterrenkunde (KNVWS) over het jaar 2007

Inleiding

De KNVWS telde eind 2007 volgens opgaven van besturen 3343 lidmaatschappen, 2003 van afdelingen en 1340 van werkgroepen (met enige interne overlap).

Aan Frans Nieuwenhout en Marco Seynen werd de Van der Biltprijs toegekend. Theo Jurriens en Jan Voet werden Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Planetoïden 10982 Poerink, 10986 Govert en 12132 Wimfroger werden vernoemd naar Urijan Poerink, Govert Schilling en Wim Fröger.

De KNVWS verloor door overlijden Frederik van den Hombergh, Johannes Jan Hiemstra, A.B. Boef, Arie Mak, Thijs van Sambeek, A. Buwalda, G. Dral, M.J. Derksen, Toon van Kalmthout, P. van der Wildt, N.J. van Donge, Gerard Bruins, A. Bakker en A.J. Buis.

Bestuur

J.A. de Boer, H.G.J. Rutten, A.H. van der Brugge en M.R. Haas werden voor vier jaar herbenoemd. De heer M.J.N. Jacobs werd benoemd tot penningmeester. De samenstelling van het bestuur was in 2007: H. Olthof (voorzitter), J.A. de Boer (secretaris en tot 9 juni interim penningmeester), M.J.N. Jacobs (penningmeester vanaf 9 juni), H.G.J. Rutten (vertegenwoordiger "kleine" werkgroepen), A.H. van der Brugge (consul voor de afdelingen), N.J.J. de Kort (publiciteit), J. Kuiper (weerkunde), M.R. Haas (JWG).

Het KNVWS-bestuur kende een projectsubsidie toe van € 200 voor de poster van de Sterrenkijkdagen, € 1500 aan de JWG voor het bij 40-jarig bestaan te organiseren International Festival for Astronomy, en € 500 aan afdeling Triangulum voor het programma van het 50-jarig bestaan op 11 november.

Het bestuur beheert ook de stichting Van Leeuwen Boomkamp Fonds. Er is voor 2007 een bijdrage toegekend in de kosten van de excursie 26-4/1-5-08 naar Wenen, o.a. Astronomisch Instituut Universiteit Wenen van de Natuurwetenschappelijke Studievereniging Amsterdam (€ 300).

Wijlen het erelid Arie Mak schonk een legaat groot € 1000 vrij van rechten. Uit inlichtingen van Mw. Mak bleek dat Arie geen bestemming had aangegeven of genoemd. Het bestuur besloot om het legaat toe te voegen aan het Van der Biltfonds, het komt dan ten goede aan actieve amateurs zoals Arie zelf. Dat fonds ontstond door bijdragen van NVWS-leden.

Vertegenwoordiging KNVWS in het bestuur van de stichting "De Koepel"

H. Olthof., J.A. de Boer en A.H. van der Brugge (vanaf 2007 penningmeester van De Koepel).

Afdelingen en werkgroepen

De KNVWS omvatte aan het einde van het jaar 31 afdelingen (Alkmaar, Amersfoort, Amsterdam, Apeldoorn-Deventer-Zutphen, Arnhem, Breda, Delft, Den Bosch, Den Haag, Den Helder, Dongemond, Eindhoven, Friesland, 't Gooi, Groningen, Leiden, Midden-Limburg, Nijmegen, Noord-Drenthe, Rotterdam, Spijkenisse, Tilburg, Twente, Utrecht, Venlo, Oostelijk West-Friesland, Zaanstreek, Zuid-Drenthe, Zuid-Holland-Zuid, Zuid-Limburg, Zwolle) en 10 werkgroepen (Astrofotografie, Jongerenwerkgroep, Kometen, Leidse Sterrewacht, Maan en Planeten, Meteoren, Sterbedekkingen, Sterrenkunde en Computer, Veranderlijke Sterren, Zon).

In het vorige verslag stond nog afdeling Dordrecht (ook wel Drechtsteden e.o. genoemd), de gebruikelijke naam is al enige tijd Zuid-Holland-Zuid.

Afdeling Triangulum vierde haar 50-jarig bestaan, de JWG haar 40-jarig bestaan, en de Werkgroep Leidse Sterrewacht haar 25-jarig bestaan (Zenit september 2007, 393).

Leden

Het bestuur ontving bericht over het overlijden van de volgende leden:

8 januari, Frederik A.H. van den Hombergh, 80 jaar, lid van afdeling Groningen. In Zenit november 2006, 534 verscheen nog zijn artikel over de ontdekking van de supernova van 1006.

6 februari, Johannes Jan Hiemstra, geboren 1924, erelid van afdeling Zwolle. Hij was sinds de oprichting lid en ongeveer vanaf de aanloop in 1943 tot 1998 penningmeester (Zenit mei 2007, 226).

24 maart 2007, de heer A.B. Boef, 65 jaar, lid van Afdeling Rotterdam.

25 april, erelid Arie Mak, 92 jaar, medeoprichter en eerste voorzitter van de werkgroep Sterbedekkingen, ontvanger van de Van der Biltprijs 1950, lid van afdeling 't Gooi, oud-voorzitter van afdeling Friesland, actief in haast alle werkgroepen (Occultus 2007, Zenit juli/augustus 2007, 352).

27 april, M.C. (Thijs) van Sambeek, geboren 1924. Hij heeft als elfjarige de oprichting bijgewoond van afd. Bussum, een van de voorlopers van de huidige afdeling 't Gooi.

27 mei, de heer A. Buwalda, lid afdeling 't Gooi.

4 juli, de heer G. Dral, lid afdeling 't Gooi.

28 juli, de heer M.J. Derksen, lid van Afdeling Rotterdam.

1 oktober 2007 Toon van Kalmthout, lid Werkgroepen Leidse Sterrewacht en Veranderlijke Sterren.

December, P. van der Wildt, lid afdeling 't Gooi.

11 december, de heer N.J. van Donge, lid van Afdeling Rotterdam.

26 december, Gerard J. Bruins, 98 jaar, emeritus hoogleraar Fysische Geodesie en lid van afdeling Delft.

Voorts overleden A. Bakker en A.J. Buis, afdeling Twente.

Theo Jurriens (afdeling Groningen en werkgroep Veranderlijke Sterren) en Jan Voet (afdeling Zaanstreek) werden benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau (Zenit juni 2007, 286). Planetoïden 10982 Poerink, 10986 Govert en 12132 Wimfroger werden vernoemd naar Urijan Poerink, Govert Schilling en Wim Fröger, allen lid van Werkgroep Maan en Planeten, Urijan ook van Werkgroep Meteoren (De Meteor augustus 2007, 39 en Mercurius december 2007, 16).

Uit opgaven van betrokken besturen van afdelingen en werkgroepen volgt een aantal van 3343 lidmaatschappen (waarvan 694 junior) binnen de KNVWS. Een deel van de leden heeft meerdere lidmaatschappen.

Een meerjarenoverzicht:

jaar	aantal lidmaatschappen in afdelingen en werkgroepen
2003	3708
2004	3657
2005	3501
2006	3335
2007	3343

De daling is in 2006 extra groot omdat in de KNVWS-administratie het aantal JWG-leden met ca. 100 omlaag is gebracht.

Verenigingsraad

De Verenigingsraad kwam eenmaal bijeen, op 9 juni in Utrecht.

Landelijke bijeenkomsten

Op 21 april werd de 95e amateur-bijeenkomst gehouden te Roden, en op 3 november de 96e amateur-bijeenkomst (Astrodag) te Goirle.

Op 6 oktober werd het Symposium "Het extreme heelal" in Amsterdam gehouden, in samenwerking met Sterrenkundig Instituut "Anton Pannekoek", Universiteit van Amsterdam. Sprekers: Dr. Jason Hessels (Sterrenkundig Instituut "Anton Pannekoek", Amsterdam, verving dr. Ben Stappers), prof.dr. Gerard van der Steenhoven (Nationaal Instituut voor Kernfysica en Hoge-Energiefysica), dr. Klaas Wiersema (Sterrenkundig Instituut "Anton Pannekoek", Amsterdam), prof.dr. Wim Hermsen (Stichting Ruimteonderzoek Nederland) en prof.dr. Ralph Wijers (Sterrenkundig Instituut "Anton Pannekoek", Amsterdam).

De toegangsprijs was inclusief lunch €20,- voor leden, €30,- voor niet-leden, €10,- voor studenten en scholieren. Er waren ca. 230 deelnemers. Subsidiegevers waren ASTRON, SRON, NOVA, NIVR, NIKHEF, ESA en het P. van Leeuwen Boomkamp Fonds. Samenvattingen staan in Zenit juli/augustus 2007, 346, sommige voordrachten zijn gepubliceerd in Zenit mei 2007.

Op 9-11 november was het International Festival for Astronomy (IFA) in Bunnik, i.v.m. 40 jaar JWG.

Van der Biltprijs 2007

De prijs is toegekend aan Frans Nieuwenhout en Marco Seynen voor hun tomeloze inzet bij de ontwikkeling van de "Afstand Bestuurbare Telescoop" bij Alkmaar. De overwegingen zijn gepubliceerd in Zenit september 2007, 428 en december 2007, 561.

Sterrengids

De Sterrengids 2007 schenkt speciale aandacht aan twee sterren in Andromeda, gamma (Almach) en de veranderlijke RX. Een Zenit cd werd ingevoegd.

Voor de jeugd en voor beginners verscheen "Sterren en Planeten 2007".

Zenit

Zenit besteedde onder andere aandacht aan veel zaken bij het waarnemen van een eclips (met een lange literatuurlijst van Können), webcamfotografie, belangstelling voor sterrenkunde en het populariseren (Vaessen), komeet C/2006 P1 McNaught. Die was vanaf januari vooral mooi op foto's uit zuidelijker landen. Verder in Zenit de GoTo montering voor

een telescoop, het ultraviolette heelal, donkere materie, donkere energie, het golvende pad van de zon door het Melkwegstelsel, de (on)bruikbaarheid van de volle maan als norm voor lichthinder, de maansverduistering van 3 april, de 19de eeuwse supertelecoop van Lord Rosse, supernova 1987A, dubbelgangers van de zon, naamgeving planetoïden (met foto van tien vernoemden), bruine dwergen, grensmagnitude, innovaties in astronomische opnamen en het 14 1/2 magnituden helderder worden van komeet 17P/Holmes van 23 op 24 oktober. Hij was lang zichtbaar met het blote oog. Aarde en atmosfeer kwamen aan de orde in bijvoorbeeld dooisterren in het ijs, subtropische depressies, bewolking bij kusten en eilanden, cumulonimbus mammatus, vulkaanuitbarstingen en rode zonsondergangen. Melding werd gemaakt van de eerste Willem de Graaffprijs van Stichting De Koepel voor John Heise en prof. de Jager zette zijn "Terugblikken" voort.

Uit de jaarverslagen van afdelingen en werkgroepen

Op het moment van samenstellen van dit verslag waren van 22 afdelingen en 5 werkgroepen jaarverslagen over 2007 ontvangen.

Nationale Sterrenkijkdagen 2, 3 en 4 maart

Veel afdelingen deden mee aan de Sterrenkijkdagen, of een deel ervan. De Maan (verduistering in de tweede nacht) en Saturnus waren blikvangers. **Alkmaar** had anderhalve avond goed weer en een mooie presentatie over de zon van 7 minuten. **Amersfoort** had goed weer. **Breda** idem, maar met slechts 25 bezoekers, **Den Bosch** helder weer, de kijkers, boeken en computerprogramma's trokken 70 bezoekers, **Drechtsteden** het klaarde op in Papendrecht en overdag kon het publiek zonnevlammen zien door coronakijkers. **Eindhoven** met de Dr. A.F. Philips Sterrenwacht, **'t Gooi** (Wergroep Praktische Sterrenkunde), **Groningen** ontving bezoekers bij een Kindertuin in de stad. **Leiden** met **JWG** en de **Wergroep Leidse Sterrewacht** (met Universiteit Leiden) hadden het gezellig druk in de oude Sterrewacht, **Tilburg** bij sterrenwachten Orion (145 bezoekers) en De Tiendesprong (40), **Twente**, leden van Venlo hadden op diverse plaatsen 23 sterrenkijkers opgesteld (520), **Zuid-Limburg** was (350, vooral dankzij de maansverduistering).

Nationale Wetenschapsdag 21 oktober

Amersfoort gaf lezingen met dia's en video. **Eindhoven** hielp bij de Dr. A.F. Philips Sterrenwacht, **Leiden**, **JWG** en de **Wergroep Leidse Sterrewacht** werkten samen met de Universiteit Leiden (850 bezoekers)

Nacht van de Nacht 27 oktober

Werd voor de derde maal georganiseerd door de provinciale Milieufederaties. In **Breda** verviel de inbreng wegens bewolking. **Eindhoven** en **'t Gooi** deden mee. **Zuid-Limburg** werkte met een binnenprogramma samen met de IVN-afdelingen Hoensbroek (60 bezoekers) en Ubach over Worms (30). De meegebrachte kijkers konden vanwege het weer niet in actie komen. De waarneemgroep van **Zwolle** was in de Weerribben.

Cursussen

Alkmaar (Elementaire Sterrenkunde, 8 cursisten; Basis cursus Sterrenkunde, 23), **Amersfoort** (Sterrenkunde voor beginners had een wachtlijst en begon daarom in september opnieuw), Arnhem (Sterrenkunde, 27; de cursus werd tweemaal door een weeralarm getroffen, eenmaal zware storm en eenmaal zware sneeuwval), **'t Gooi** (Basis cursus Sterrenkunde, 15), **Venlo** (een waarneemcursus waarvan wegens het weer slechts een van de negen avonden kon doorgaan). **Maan en Planeten** verzorgde een cursus webcams in twee workshops (30).

Open dagen e.d.

Amsterdam was in de Museumnacht 3 november met vier kijkers bij Artis. Er kwamen honderden mensen. Eindhoven helpt tweemaal per maand bij openstellingen van de Dr. A.F. Philips Sterrenwacht en verder bij de Monumentendag. **'t Gooi** (WPS) hield tien kijkavonden, inclusief de hierboven vermelde. Totaal kwamen 280 belangstellenden. **Twente** hield een speciale kinderkijkavond. **Zwolle** was vertegenwoordigd op de eerste Groene Dag in de Ecodrome.

Andere activiteiten

Alkmaar had naast de goed bezochte lezingen ook de Eigen avond met sprekers van de vereniging. Daarop gaf Mees Visser het citaat "Astronomy studies how the heavens go. Religion studies how to go to heaven". De Afstand Bestuurbare Telescoop trof veel slecht weer, toch zijn er totaal 8347 opnames mee gemaakt. **Amersfoort** besteedt veel werkkraft aan Publiekssterrenwacht Schothorst. Die ging na verbouwing op 22 september weer open. De Perseïdenbarbecue had helder weer. Bij de Leoniden genoot men alleen van snert. Star party's op een donkere locatie trekken veel belangstelling. **Amsterdam** hield behalve lezingen ook een nieuwjaarsreceptie. **Arnhem** heeft sinds 1999 voor veel lezingen voorpraatjes door leden. Ze gaan over veel onderwerpen. In oktober viel de vijftigste. Leden van Arnhem, Triangulum en Zwolle hebben gratis toegang bij elkaars lezingen. **Breda** organiseerde de lezingenavonden meest met eigen sprekers. **Den Bosch** genoot van een bijzondere afsluiting van haar jaarvergadering, Paul van Vliet zong het zelfgeschreven Orionlied. Koningin Beatrix bezocht Den Bosch met Koninginnedag en Galaxis had een plekje in een van de straten. Veel publiek bekeek de stadhuistoren door een telescoop. Piet Smolders gaf een lezing voor de

afdeling samen met Sterrenwacht Halley. **Eindhoven** bracht haar blad De Sterrenkijker ook elektronisch uit, maar de papieren editie bleek de voorkeur te genieten. Naast lezingen zijn er maandelijkse contactavonden op de Dr. A.F. Philips Sterrenwacht. Studerende jongeren en scholen krijgen ondersteuning bij sterrenkundige projecten via deze sterrenwacht. **t Gooi** stelde het programma grotendeels samen dank zij tips van de leden. Er werden veel presentaties aan schoolklassen en andere groepen gegeven. **Groningen** had gekoppeld aan de voorjaars-amateurbijeenkomst een excursie naar het LOFAR proefveld bij Buinen/Exloo. **Leiden** organiseerde acht lezingen en twee amateuravonden met presentaties uit eigen kring. **Nijmegen** begon het jaar met waarnemen, en eindigde ook zo, bovenop het Huygensgebouw van de Radboud Universiteit Nijmegen. **Noord-Drenthe** hield acht waarneemavonden. Het blad Scoopium werd opgeheven. De rol is grotendeels overgenomen door een forum op de website. **Rotterdam** wordt door veel nieuwe leden gevonden via de website. Van de leden ontvangt 72% het blad Euroster per e-mail. De afdeling heeft aparte contactavonden en hield een waarneemweekend in Denekamp. **Tilburg** hield een sterrenbeeldwandeling in de Loonse en Drunense duinen en een Vollemaanswandeling over de Kampina in samenwerking met Natuurmonumenten. De excursie ging naar de Sterrenwacht Philippus Lansbergen (Middelburg), Armand Pien (Rijksuniversiteit Gent) en de Zimmertoren (Lier). Er waren workshops over digitale astrofotografie en over magnituden en afstanden. Op een deel van de juniorenbijeenkomsten werden de onderwerpen door jeugdleden behandeld **Triangulum** vierde haar 50-jarig bestaan met bijna 100 deelnemers. Ook werd een folder uitgegeven, die zal tweemaal per jaar worden vernieuwd. Op 8 februari dwarsboomde een weeralarm een lezing. Excursies gingen naar ESA/Estec, Noordwijk, en naar Effelsberg. Contact werd gelegd met basisschool De Kosmos, Apeldoorn, over uitwisseling van faciliteiten en kennis. **Twente** organiseerde samen met Volkssterrenwacht Coenraad ter Kuile zestien kijkavonden, meest met eigen leden als sprekers. **Utrecht** hield een excursie naar Museum Boerhaave en de Sterrewacht in Leiden. Een paar lezingen waren samen met het Natuurkundig Gezelschap en er was een amateuravond. **Venlo** hield twee mini-excursies naar de Sterrenwacht en het High Field Magnet Laboratorium (HFML) van de Radboud Universiteit Nijmegen, en het jaarlijkse bezoek aan de *Astronomische Tausch und Trödel Treff* (ATT), Essen (net als Zuid-Limburg). De Perseïdenactie op 11 augustus was een groot succes. Succesvol was ook de Yahoo astrogespreksgroep, de e-mail informatiedienst voor de leden, beide beheerd door de afdelingswebmaster. Per 1-1-2007 werd ook het merendeel van de convocaten digitaal verzonden, wat een aanzienlijke kostenbesparing opleverde. Foto's uit de afdeling van weer en atmosfeer waren geregeld te zien tijdens het weerpraatje op de Limburgse televisiezender L1. **Zaanstreek** trok door samenwerking met sterrenwacht Vesta ook cursisten naar de lezingen. **Zuid-Holland-Zuid** begon met een nieuwjaarsreceptie annex waarneemavond. Leden namen lekkers uit hun kerstpakkiet mee. Er waren negen waarneemavonden met verschillende thema's. Vaak bewolkt, maar dan zijn er alternatieve activiteiten. Verder konden nog drie extra waarneemavonden doorgaan in de eigen sterrenwacht. Een aantal leden ging op Astrovacance in Zuid-Frankrijk. **Zuid-Limburg** ondernam een excursie naar Estec in Noordwijk en het Omnisversum in Den Haag. Het waarneemforum had acties voor het waarnemen van zon en maan. Ook deze afdeling heeft een Yahoo-groep. **Zwolle** heeft een waarneemgroep die iedere eerste dinsdag van de maand bijeenkwam, het veld in met telescopen of binnen met een zelfverzorgd programma. Met een werkgroepje werd de website vernieuwd.

De **Werkgroep Leidse Sterrewacht** bij de viering van het 25-jarig bestaan werd een jubileumtentoonstelling gepresenteerd. Deze tentoonstelling is nog in heel wat scholen en andere openbare gelegenheden te zien geweest. Prins Bernard Cultuurfonds en Fonds 1818 subsidieerden dit. Als eerste contactpersoon bij de universiteit is de heer Van Genderen na jaren opgevolgd door Anthony Brown. Enkele waarnemers van **Kometen** konden in januari de komeet C/2006 P1 (McNaught) overdag met het blote oog nabij de zon waarnemen. De verdere spectaculaire ontwikkeling van deze komeet was helaas alleen vanaf zuidelijke breedten te volgen. In het najaar leverde de helderheidsuitbarsting van komeet 17P/Holmes nog vele waarnemingen en foto's op. De belangrijkste waarneemactie van **Maan en Planeten** heeft opnieuw veel aandacht aan de planeet Venus besteed. Verschillende leden hebben de gunstige verschijning in het voorjaar benut om de wolkenpatronen vast te leggen. Dit jaar is ook het project "moeilijke maantjes" in het leven geroepen. John Sussenbach beschreef de mogelijkheden voor de meer ervaren fotograaf. Leden van **Meteoren** hielden lezingen op de International Meteor Conference in Frankrijk. Samen met de Dutch Meteor Society was er succesvolle waarneemacties voor Perseïden en Geminiden. Er waren weinig radiowaarnemingen van reflectie op meteoorsporen. Het gebruikte radiobaken op de Shetlandeilanden bleek door bliksemingslag te zijn uitgevallen. Er kwamen 100 vuurbolmeldingen binnen. Helaas moest de maillijst daarvoor wegens veel spam worden gesloten voor niet-leden. ScienceFlash (Teleac) zond op Nederland-E een korte Geminidenfilm van Roy Keeris uit. **Sterbedekkingen** moest het meest doen met de gaten in de bewolking. Toch werden 31 waarnemingen verricht aan sterbedekkingen door planetoïden en van bedekkingen door de maan werden 439 in-/uittredes/rakenden waargenomen. In de aanloop naar de rakende Regulusbedekking 7 oktober tartte het weer ook de zenuwen. Maar boven de grondmist was het helder. Vijftien waarnemers konden 64 contacten zien. Verschillende leden zijn gaan werken met uiterst lichtgevoelige WATEC-120N videocamera's. Dat werkt heel comfortabel, en met de time inserter is de persoonlijke fout verleden tijd voor deze waarnemers. **Veranderlijke Sterren** had bij de Veranderlijke Sterrendag in Asten een rondleiding in het Pieterse planetarium. Tien waarnemers deden 9678 schattingen van sterhelderheden. Er waren drie novae op noordelijke declinatie te zien.

J.A. de Boer, secretaris
15 juni 2008